

BYZANTIJNSE PSALMZANG

Konstantinos Dedes - Byzantijns koor aan de kerklessenaar in Houthalen, BE

Byzantijnse Psalmzang is de **kerkelijke zangtraditie** die in de christelijke erediensten van de **Oosters-Orthodoxe Kerken** gebruikt wordt. Deze **onbegeleide gezangen** komen voort uit het vroege christendom te Jeruzalem, dat zelf wortels heeft in de synagogale liturgie van het jodendom uit de tijd van Christus. Vanuit Jeruzalem werden ze overgeleverd aan de gekerstende volkeren, die ze verder ontwikkelden binnen hun eigen muziektradities. De Byzantijnse Psalmzang is de synthese van deze oudchristelijke zangtradities rond de Middellandse Zee. Ze is nog steeds onafgebroken in ontwikkeling is en wordt uitgeoefend in de verschillende talen van de lokale Orthodoxe Kerken aldaar.

De term '**Psalmzang**' is een verwijzing naar het Oudtestamentisch boek 'De Psalmen', dat nog steeds het hart is van deze kerkelijke zangtraditie. Verder hebben ook illustere christelijke hymneschrijvers door de eeuwen heen geïnspireerde zangteksten toegevoegd aan het millennia oude repertorium. De term '**Byzantijns**' wijst dan weer op het feit dat de synthese van de diverse muziektheorieën, collecties van hymnen en liturgische voorschriften over de eeuwen heen gebeurd is in het Byzantijnse keizerrijk, ook gekend als het Oost-Romeinse christelijke keizerrijk.

Na de val van dit aards keizerrijk in 1453 bleef deze zangtraditie zich aanpassen aan de **nieuwe culturele en liturgische omstandigheden** van de Orthodoxe christenen in hun stadskerken, maar vooral in de kloosters, die de helderstralende olielamp bleken te zijn in de nacht van repressie in het Ottomaanse rijk. Ook vandaag past de zangtraditie zich aan de omstandigheden van het biddende christenvolk aan, hetzij in traditioneel Orthodoxe landen, hetzij in de gebieden van de Orthodoxe **diaspora**, zoals bijvoorbeeld ook Vlaanderen, waar immigranten van de tweede en derde generatie steeds meer werk verrichten om de Drie-Ene Godheid te bezingen met de teksten van hun traditie, thans vertaald vanuit het middeleeuws Grieks naar de verschillende voertalen waarmee eenieder is opgegroeid. In België wordt de Byzantijnse Psalmzang vooral uitgeoefend in de volgende **talen**: Grieks, Roemeens, Frans, Nederlands, Arabisch en Kerkslavisch.

Een van de voornaamste kenmerken van de Byzantijnse Psalmzang is het principe van **onbegeleide monofonie**, waarbij een gezang door het hele koor eenstemmig gezongen wordt: elke vorm van meerstemmigheid of instrumentele begeleiding is dus volstrekt uitgesloten. Wel zullen enkele daarvoor aangestelde zangers de hoofdzang van het koor 'dragen', door een *aangehouden grondtoon* onder de melodie door te zingen volgens de regels van de Oudgriekse muziektheorie. Deze grondtoon draagt op esthetisch, alsook op praktisch en theologisch vlak, bij tot het gewenste eindresultaat. Een ander kenmerkend fenomeen in deze zangtraditie is het **antifonaal principe**, waarbij een groep zangers opgedeeld wordt in twee onafhankelijke koren, die aan de linker- en rechterzijde voor het altaar opgesteld worden, en dan beurtelings vers op vers het woord nemen in wisselzang. Een laatste aspect dat typerend is aan deze zangtraditie is de verscheidenheid aan **modaliteit en ornamentering**: in de Byzantijnse Psalmzang zijn maar liefst acht volwaardige tonaliteiten gedefinieerd en systematisch in gebruik, wat een schril contrast is met de huidige Westerse muziek, die hoogstens drie tonaliteiten kent. Ook qua ornamentering zijn de drie hoofdvormen, zoals eens in de Gregoriaans zangtraditie, nog steeds in gebruik in de Byzantijnse Psalmzang: de syllabische, de neumatische en de melismatische zang.

In 2020 heeft het Orthodox Aartsbisdom van België van het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel te Brussel een **scholingsinstituut** opgericht, onder het patronaat van de heilige Hilarius, bisschop van Pictavium. Doel is de overlevering van dit door Unesco erkend immaterieel cultureel erfgoed te propageren in de Benelux, voornamelijk door het onderwijzen van nieuwe studenten en het overzien van nieuwe liturgische uitgaven en bladmuziek. Studenten worden in een vijfjarenprogramma onderricht in alle competenties die onontbeerlijk zijn voor een gevormde voorzanger, met name het Psalmzingen zelf en de muziektheorie, maar ook het correct opstellen van erediensten, de samenzang, etc.

INZENDER

<http://orthodoxia.be>

THEMA

Vertellen en taalgebruik

Muziek en podiumkunsten

Feesten, rituelen en sociale gebruiken

Eten en drinken

TREFWOORD

#muziek #repertoire #stem en zang

#levensbeschouwelijk gebruik #religie